

The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality **Resultater fra den norske delen av studien**

(Norsk oversettelse av to artikler i NOVA-rapport 18/07)

Svein Mossige & Solveig Abrahamsen
NOVA 27. september 2007

Introduksjon

Bakgrunn, datainnsamling, og utvalg

Den norske skoleundersøkelsen ble gjennomført blant ungdom i siste trinn av videregående skole i siste halvdel av 2003 og begynnelsen av 2004. Undersøkelsen ble besvart av 4911 elever i tredje klasse fra 41 videregående skoler i de ni største regionene i Norge. Besvarelsene er gjort av 2033 gutter og 2878 jenter og utvalget er representativt for ungdom i videregående skole fra disse regionene. Elevene representerte både yrkesfaglig og allmennfaglig linje.

Av de som deltok, var det 690 17-åringer, 3364 18-åringer og 535 19-åringer. De resterende 322 elevene var eldre enn 19 år. For å oppnå en høyest mulig besvarelsesrate ga vi elevene en ekstra mulighet til å svare på undersøkelsen dersom de ikke var til stede da undersøkelsen første gang ble gjennomført. Denne andre undersøkelsesrunden ble gjennomført innen en uke etter den første. Svarprosenten var 82 %. Elevene som ikke besvarte undersøkelsen (18%), var i stor grad borte fra skolen på de respektive dagene da undersøkelsen ble gjennomført.

Utvalget består hovedsakelig av elever fra allmennfag; elever fra yrkesfag er representert i langt mindre grad. Det faktum at majoriteten av de som besvarte gikk på allmennfag, forklarer hvorfor det er en overvekt av jenter i besvarelsen. Fordelingen av kjønn i denne undersøkelsen tilsvarer andre representative nasjonale studier, som "Ung i Norge" 2002 (Rossow & Bø, 2003, p. 27) og gjenspeiler fordelingen av kjønn på allmennfaglige linjer i den videregående skole.

Den norske studien fikk støtte fra Barne- og familiedepartementet, nå Barne- og likestillingsdepartementet (BLD). Tillatelsen til å gjennomføre studien ble gitt både av Barne- og familiedepartementet, som finansierte den norske studien, fra skolemyndighetene på fylkes- og kommunalt plan, og fra administrasjonen på hver enkelt skole. Studien ble også tilrådd av Norsk samfunnsvitenskaplige datatjeneste (NSD).

Administrasjonen på hver enkelt skole foreslo en av skolens ansatte som kontaktperson for undersøkelsen. Personen som ble oppnevnt fra skolen, var gjerne helsesøster eller lærer. Hver kontaktperson gjennomgikk et halvdagskurs der målet med studien og kontaktpersonens oppgaver ble presentert. Kontaktpersonen var ansvarlig for å samle inn informasjon om antall elever i de yrkesfaglige- og allmennfaglige klassene, instruere klasseforstanderne for de respektive klassene (klasseforstanderne mottok skriftlig informasjon om prosjektet som skulle deles ut til elevene dagen før undersøkelsen skulle gjennomføres) og avtale med klasseforstanderne om et eksakt tidspunkt for gjennomføringen av datainnsamlingen.

Kontaktpersonen var også ansvarlig for å returnere de utfylte spørreskjemaene som elevene hadde lagt i lukkede konvolutter. Kontaktpersonen var videre ansvarlig for å legge til rette for en ekstra mulighet til å svare på undersøkelsen for de som ikke var til stede den første dagen.

Undersøkelsen ble utført klasse for klasse, som en papir- og blyantundersøkelse. På alle skolene ble elevene plassert en og en på hver sin pult for å sikre at elevene kunne besvare spørreskjemaet uten innsyn fra elevene ved siden av.

Resultater

Oppfatning av foreldre

Tabell 1 viser hvordan de som besvarte undersøkelsen, opplevde sitt forhold til foreldrene på forskjellige måter. Dette gjelder opplevelser relatert til kontroll, selvbestemmelse, beskyttelse, kommunikasjon, empati og støtte under oppveksten. De ble spurt om å ta stilling til i hvor stor grad syv forskjellige påstander passet i deres egne liv på en skala fra 1 til 6 (hvor 1 indikerte "Passer ikke i det hele tatt" og 6 indikerte "Passer helt"). I tabellen er svarene slått sammen til tre grupper (1 og 2, 3 og 4, 5 og 6).

De fleste vurderte sine foreldre som omsorgsfulle, forståelsesfulle, åpne og kommuniserende. Foreldrene lot også ungdommene ta egne avgjørelser. Det er ingen mønster i forskjellen på kjønnene i forhold til hvordan de har oppfattet sine foreldre, men det er en tendens i hver aldersgruppe at flere jenter rapporterer at deres foreldre ikke har gitt dem den støtten de har hatt behov for. Blant jentene finnes det noen forskjeller mellom 19-åringene og de andre to aldersgruppene. Kun forskjellen mellom 19-åringene og 18-

åringene er statistisk signifikant ($p < .05$). Majoriteten av jenter i 19-årsalderen rapporterer at deres foreldre ikke lar dem ta egne avgjørelser. Konsistent med dette sier en stor andel av jentene i denne aldersgruppen at foreldrene deres har vært veldig kontrollerende, og at foreldrene sjelden kommuniserte med dem. Jenter i 19-årsalderen rapporterer også sjeldnere at foreldrene deres har forstått problemene og bekymringene deres, og heller ikke deres ønsker og behov. Nittenåringene rapporterer om lite støtte fra foreldrene. Som vi senere vil vise, rapporterte jentene i 19-årsalderen om flere depressive tanker og følelser sammenlignet med de andre aldersgruppene. Negative tanker og følelser kan farge jentenes oppfattelse av foreldrene på en negativ måte.

Tabell 1: Oppfatning av foreldre i forhold til alder og kjønn (% , N)

	Alder	Kjønn	1 – 2	3 – 4	5 – 6	N =100%
De har latt meg bestemme ting selv	17	Gutt	7,1	33,6	59,3	283
		Jente	7,7	32,2	60,1	401
	18	Gutt	5,3	34,8	59,9	1390
		Jente	5,7	32,6	61,7	1960
	19	Gutt	2,7	40,1	57,2	222
		Jente	9,1	40,6	50,3	308
De har vært meget kontrollerende	17	Gutt	59	30,4	10,6	283
		Jente	58	30,8	11,2	400
	18	Gutt	56,7	32,9	10,4	1385
		Jente	63,5	26,5	10	1958
	19	Gutt	60,8	30,6	8,6	222
		Jente	55,3	32	12,7	309
De har sjeldent kommunisert med meg	17	Gutt	82,9	12,1	5	280
		Jente	83,7	11,5	4,8	399
	18	Gutt	79,7	15,5	4,8	1389
		Jente	84	11,2	4,8	1952
	19	Gutt	78	14,4	7,6	223
		Jente	79,9	12	8,1	308
De har vært veldig omsorgsfulle mot meg	17	Gutt	3,5	22,3	74,2	283
		Jente	6,5	18,7	74,8	401
	18	Gutt	3,7	22,7	73,6	1386
		Jente	3,9	18,3	77,8	1957
	19	Gutt	3,6	24,2	72,2	223
		Jente	7,2	20,2	72,6	307
De har forstått mine bekymringer og problemer	17	Gutt	10	34,3	55,7	280
		Jente	11,7	30,4	57,9	401
	18	Gutt	11,4	34,3	54,3	1389
		Jente	11,1	31,4	57,5	1959
	19	Gutt	11,3	38,2	50,5	222
		Jente	16,3	27,7	56	307
De har ikke gitt meg den støtten jeg behøvde	17	Gutt	63,3	17,8	18,9	281
		Jente	63	16,2	20,8	400
	18	Gutt	63	18,1	18,9	1388

		Jente	61,6	17,2	21,2	1955
	19	Gutt	62,6	16,7	20,7	222
		Jente	55,2	17,9	26,9	308
De har ikke forstått mine behov og ønsker	17	Gutt	55,9	28,3	15,8	279
		Jente	58,9	23,9	17,2	401
	18	Gutt	57,8	27,2	15	1386
		Jente	59	26,9	14,1	1959
	19	Gutt	52,7	29,7	17,6	222
		Jente	51,3	27,9	20,8	308

Note. Skala: 1 – Passer ikke i det hele tatt, 6 – Passer helt.

Mental helse – rapporter om depresjon

Den mentale helsen relatert til grad av depresjon ble målt ved å spørre informantene om å rapportere om i hvilken grad seks forskjellige påstander passet på deres opplevelser i løpet av den foregående uken.

Ungdommene svarte på seks spørsmål fra SCL-90 depresjonsskalaen (Derogatis, 1974). Flere jenter enn gutter rapporterte at påstandene (som indikerte depresjon) passet ganske bra eller veldig bra med deres egne erfaringer. Forskjellen var statistisk signifikant ($p < .01$) for alle seks påstander i alle tre aldersgrupper (tabell 2).

Depresjon måles på en sammenhengende skala hvor klinisk depresjon befinner seg på den "tyngre" enden av skalaen. Det var flere tilfeller av klinisk depresjon blant jenter enn gutter. Søvnforstyrrelser, følelse av hjelpeløshet og en tendens til å bekymre seg over ting er alle viktige ingredienser i klinisk depresjon. Alle disse elementene ble det oftere rapportert om av jenter. Våre funn stemmer overens med både nasjonale (Wickström, 1999) og internasjonale (Ge, Conger, & Elder, 2001) studier som viser at jenter er mer tilbøyelige til å rapportere om depressive reaksjoner enn det gutter er. Andelen av informantene som sier at påstandene stemmer ganske bra eller veldig bra, økte med alder. 23,3% av guttene og 30,5% av jentene i 17-årsalderen rapporterte om at en følelse av hjelpeløshet i forhold til framtiden passet ganske bra eller veldig bra med deres egne erfaringer. Tallene for gutter og jenter i 19-årsalderen lå på henholdsvis 30,5 % og 39,8 %.

Tabell 2: Informantenes mentale helse i forhold til alder og kjønn (% , N)

I løpet av den siste uken har du...	Alder	Kjønn	Passer ikke i det hele tatt	Passer litt	Passer bra	Passer veldig bra	N =100%
følt at alt er et strev?	17	Gutt	19,5	35,5	24,1	20,9	282
		Jente	14	32,8	28,8	24,4	399
	18	Gutt	18,5	37,9	23,4	20,2	1386
		Jente	10,9	33,1	26,6	29,4	1961
	19	Gutt	16,3	37,1	24	22,6	221
		Jente	8,7	34,3	31,4	25,6	309
hatt problemer med søvn?	17	Gutt	41,8	33,3	17	7,9	282
		Jente	38,6	31,1	17,2	13,1	402
	18	Gutt	41,9	27,7	16,3	14,1	1384
		Jente	33,9	30,3	18,9	16,9	1959
	19	Gutt	32,1	29,4	20,4	18,1	221
		Jente	27,9	31,5	20,5	20,1	308
følt deg ulykkelig, elendig eller deprimert?	17	Gutt	50,7	28,9	10,7	9,7	280
		Jente	33	34	18	15	400
	18	Gutt	51,1	28,2	11,2	9,5	1381
		Jente	31,3	32,8	17,3	18,6	1958
	19	Gutt	48,9	25,3	15,4	10,4	221
		Jente	24,1	38,1	19,2	18,6	307
følt deg hjelpeløs i forhold til fremtiden?	17	Gutt	51,6	25,1	16,2	7,1	283
		Jente	38,5	31	17,5	13	400
	18	Gutt	49,8	25,9	14,5	9,8	1381
		Jente	35,6	30,1	17,9	16,4	1956
	19	Gutt	38,6	30,9	17,3	13,2	220
		Jente	29,8	30,4	23,6	16,2	309
følt deg anspent?	17	Gutt	36,7	35	18,8	9,5	283
		Jente	25,7	36,9	21,9	15,5	401
	18	Gutt	38,9	33,2	18	9,8	1381
		Jente	24,9	35,6	22,9	16,6	1957
	19	Gutt	34,7	34,7	21,9	8,7	219
		Jente	25,2	32,7	21,7	20,4	309
bekymret deg for mye om ting?	17	Gutt	30,7	33,9	23	12,4	283
		Jente	14,7	32,6	26,9	25,8	402
	18	Gutt	26,9	36	22	15,1	1385
		Jente	12,5	32,5	26,4	28,6	1958
	19	Gutt	21,6	39	21,1	18,3	218
		Jente	10	29,8	30,7	29,5	309

En alternativ forklaring på kjønnsforskjellene kan være at jenter definerer følelsene sine i langt større grad enn gutter, spesielt vanskelige følelser. Jenter er også mer åpne om følelser sammenlignet med gutter, som er mer tilbakeholdne med å innrømme at de har de samme følelsene. Mange gutter kan føle at det å innrømme at de har følelser, som for eksempel følelse av hjelpeløshet, truer deres maskuline selvbylde. I

tillegg vil resultater basert på selvrapporing reise spørsmål i forhold til kjønnsforskjeller i oppfattelse og semantisk betydning av ord.

De som besvarte undersøkelsen, ble bedt om å rapportere om hvem de ville snakke med dersom de hadde et personlig problem. I alle aldersgrupper var gutter mindre tilbøyelige til å prate med noen om dette i en gitt situasjon enn jentene. Forskjellen mellom kjønnene er statistisk signifikant ($p < .01$). Gutter ville i mindre grad rapportere om alvorlige og vanskelige opplevelser, som overgrep, til noen som helst. Ved økt alder minsker andelen av de som ikke ville pratet med noen hos både gutter og jenter. Denne endringen vises i størst grad blant gutter. 30,6% av guttene i 17-årsalderen rapporterer at de ikke ville snakket med noen. Av guttene i 19-årsalderen har denne andelen gått ned til 23,8% (Tabell 3). Søsken og venner er de som de fleste (begge kjønn) ville snakket med. Når det gjelder foreldre, ville både guttene og jentene i alle aldersgrupper foretrukket å prate med sin mor.

Tabell 3: Personer som ungdommen mest sannsynlig ville ha snakket med hvis han eller hun hadde et personlig problem

	17		18		19	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Ingen	30,6	17,7	27,3	16,2	23,8	15,2
Mor	52,8	64,9	53,3	67	54,3	67,3
Far	37,2	31,1	38,3	31	41,3	26,2
Søsken, venn	87,2	95,3	91,3	97,7	91,9	96,8
Slektning, nabo	14,2	17,2	15,6	19,5	14,8	16,2
Lærer, rådgiver	12,2	19,7	13,2	20,1	18,4	25,9
N = 100%	288	402	1397	1966	233	309

Problematferd

Røyking

Mer enn 60 % av både 17 og 18 år gamle gutter rapporterer at de aldri har røyket. Disse to gruppene med gutter skiller seg fra alle jentegrupper og fra guttene i 19-års alderen. Flere jenter enn gutter røyket daglig (i alle aldre). Røyking blant ungdom i Norge har minsket de siste årene (SSB Norge, 2006). Den rapporterte hyppigheten om røyking i de forskjellige aldersgruppene i denne undersøkelsen er i overensstemmelse med disse tendensene; færre personer i de yngste aldersgruppene begynner å røyke sammenlignet med den eldste gruppen.

Tabell 4: Røyking i forhold til alder og kjønn (% , N)

Alder	Kjønn	Har aldri røkt	Røyking			N =100%
			Røykte, men sluttet	Røyker, men ikke daglig	Røyker daglig	
17	Gutt	60,1	13,3	14,3	12,3	286
	Jente	56,5	13,8	16,1	13,6	398
18	Gutt	60,6	12,6	15,6	11,1	1386
	Jente	52,6	12,2	17	18,2	1940
19	Gutt	49,5	13,6	12,4	24,5	220
	Jente	43	12,4	14,6	30	307

Alkoholkonsum – alder ved første drink

I gjennomsnitt drakk ungdom i Norge sin første drink, definert som en flaske øl (33cl), et glass vin, eller et glass brennevin (4cl), da de var rundt 14 år gamle (tabell 5). Det er en svak tendens, blant de som har besvart undersøkelsen, at de som ligger i de yngste aldersgruppene, begynner å drikke tidligere enn de i den eldste aldersgruppen. Antallet gutter med et hyppig alkoholkonsum øker med alderen. Dette mønsteret var mindre tydelig blant jentene. Flere gutter enn jenter (uavhengig av alder) sa at de drakk ca. en gang i uka eller oftere i løpet av de siste 12 måneder. Det vanligste drikkemønsteret for begge kjønn var at de drakk to til tre ganger i måneden, ofte mindre. Dette mønsteret er mer typisk for jenter enn for gutter på alle aldersnivåer.

Tabell 5: Gjennomsnittlig alder ved første drink og alkoholforbruk sist 12 måneder i forhold til informantens alder og kjønn

Alder	Kjønn	Gjennomsnittlig alder ved første drink	Alkoholforbruk siste 12 måneder			N =100%
			Aldri	2-3 ganger i måneden eller mindre ofte	Omtrent en gang i uka eller oftere	
17	Gutt	14,1	11,6	64,9	23,5	285
	Jente	14	12,9	66,8	20,3	394
18	Gutt	14,4	8,5	60,1	31,4	1384
	Jente	14,4	9,4	67,1	23,5	1944
19	Gutt	14,5	10,9	57	32,1	221
	Jente	14,5	12,8	66	21,2	297

Erfaring med problemer relatert til alkohol

Noen klare kjønnsforskjeller i forhold til hva slags alkoholrelaterte problemer informantene har erfart, kommer til syne i tabell 6. Gutter rapporterer om eksternaliserende problemer (for eksempel å ha havnet i slåsskamp) i langt høyere grad enn jentene. Jenter rapporterer oftere om indre problemer (vært trist) ($p < .01$). Disse resultatene stemmer overens med funn fra andre lignende studier (Øia, 2006).

Tabell 6: Opplevde problemer knyttet til alkohol i forhold til alder og kjønn (gjennomsnitt)

	17		18		19	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Kommet opp i slåssing, oppført seg dårlig eller skadet andre folk	0,59	0,29	0,72	0,32	0,84	0,39
Vært borte fra/skulket skolen	0,36	0,27	0,45	0,42	0,64	0,52
Havnet et sted uten å vite hvordan du kom dit	0,57	0,42	0,6	0,41	0,67	0,33
Vært trist og lei for en stund	0,52	0,81	0,54	0,89	0,61	1
En nabo eller venn har sagt til deg at du burde stoppe med eller redusere drikkingen	0,27	0,30	0,29	0,25	0,43	0,19

Note. Skalaen: 0 – aldri; 1 – en gang; 2 – 2-4 ganger; 3 – 5-10 ganger; 4 – oftere enn 10 ganger

Lovstridig atferd

Kriminell atferd, med unntak av bruk av hasj og marihuana, blir sjelden rapportert av jentene, men litt oftere blant guttene. Forskjellene mellom kjønnene er statistisk signifikant for hver type lovstridig atferd og for hver aldersgruppe ($p < .01$). Med unntak av kategorien "Har stjålet noe verdt mer enn 1000 NOK" har guttene i 19-årsalderen oftere enn noen annen aldersgruppe rapportert om lovbruttende adferd. Denne tendensen er ikke veldig tydelig, men samsvarer med en typisk alderskurve som dukker opp i flere studier i ulike land (Pedersen og Wickstrøm, 1995). Andelen som rapporterer om bruk av hasj og marihuana minst en gang, overgår andelen av de som rapporterer å ha brukt kokain, heroin eller amfetamin med fire til seks ganger (for hver aldersgruppe og begge kjønn). Stoffer som kokain, heroin og amfetamin er antagelig vis ansett som mer risikable sammenlignet med de andre gruppene av narkotiske stoffer. Mer enn 20 % av informantene rapporterer om bruk av marihuana eller hasj minst en gang mot 4 % som rapporterer om bruk av kokain, heroin eller amfetamin (alle aldersgrupper slått sammen).

Veldig få rapporterer å ha kjøpt seksuelle tjenester. Like fullt (og ikke overraskende): mens så å si ingen av jentene rapporterer om å ha betalt for sex, øker andelen av gutter som har betalt for seksuelle tjenester med alderen. Det totale antallet av gutter som rapporterer om å ha kjøpt seksuelle tjenester er likevel lavt (bare 36 personer). Dersom prosentandelen av 19-årige gutter som har kjøpt seksuelle tjenester (3,1 %), er representativ for alle gutter i denne alderen, ville det bety at rundt 1000 gutter i 19-årsalderen i Norge ville kjøpt seksuelle tjenester.

Tabell 7: Kriminell atferd og bruk av narkotika i forhold til alder og kjønn (% , N)

Du har ...	Alder	Kjønn	Ja	Nei	Missing	N =100%
stjålet noe verd mer enn 1,000 NOK	17	Gutt	6,6	92	1,4	288
		Jente	2	97,5	0,5	402
	18	Gutt	3,8	94,8	1,4	1397
		Jente	0,8	98,2	1	1966
	19	Gutt	6,3	92,4	1,3	223
		Jente	1,6	98,1	0,3	309
begått tyveri eller innbrudd	17	Gutt	4,5	94,1	1,4	288
		Jente	0,3	99	0,7	402
	18	Gutt	3,4	95,2	1,4	1397
		Jente	0,5	98,5	1	1966
	19	Gutt	5,8	92,4	1,8	223
		Jente	0,3	99,4	0,3	309
stjålet en bil eller motorsykkkel	17	Gutt	3,1	96,5	0,4	288
		Jente	0,7	98,5	0,8	402
	18	Gutt	2,9	96,2	0,9	1397
		Jente	0,4	99,1	0,5	1966
	19	Gutt	6,3	92,8	0,9	223
		Jente	0,3	99,4	0,3	309
brukt hashish eller marihuana	17	Gutt	25,3	74,4	0,3	288
		Jente	17,9	81,6	0,5	402
	18	Gutt	22,1	77,3	0,6	1397
		Jente	14,9	84,3	0,8	1966
	19	Gutt	33,2	66,4	0,4	223
		Jente	26,5	73,2	0,3	309
brukt kokain, heroin, amfetamin	17	Gutt	3,5	96,2	0,3	288
		Jente	3,7	95,3	1	402
	18	Gutt	3,9	95,3	0,8	1397
		Jente	2,3	97	0,7	1966
	19	Gutt	9	89,7	1,3	223
		Jente	4,9	94,8	0,3	309
kjøpt seksuelle tjenester	17	Gutt	1,4	98,3	0,3	288
		Jente	0,5	98,8	0,7	402
	18	Gutt	1,8	97,3	0,9	1397
		Jente	-	99,5	0,5	1966
	19	Gutt	3,1	96	0,9	223
		Jente	-	99,4	0,6	309

Holdninger

Majoriteten av de som har besvart undersøkelsen (begge kjønn), var ikke enige i holdninger som aksepterte sex mellom voksne og barn. De fleste ungdommene var uenige i at barn skulle anses som selvstendige individer som selv var i stand til å avgjøre om de ville ha sex eller ikke, og at barn vil like å ha sex med en voksen dersom de prøver det. Majoriteten mente at seksuell omgang mellom et barn og en voksen er skadelig for barnet. Dette var klare tendenser, men det var også noen systematiske forskjeller mellom

kjønnene. For hver påstand som aksepterte seksuell omgang mellom et barn og en voksen var guttene statistisk signifikant oftere enig ($p < .01$). Denne forskjellen mellom kjønnene var til stede i alle aldersgrupper. Andelen av jenter som aksepterte at voksne hadde seksuell omgang med barn, minket ved økende alder. Hos guttene var dette mønsteret ikke like klart, men ved to av påstandene som støtter seksuelle forhold med barn, var en større andel av guttene i den yngste aldersgruppen enig. Disse funnene stemmer overens med hva vi har funnet i spørreundersøkelsen fra 2001 (Mossige, 2001). Nær sagt den samme andelen av både gutter og jenter som i 2001-studien – henholdsvis 10 % og 4 % (omtrent) – var enige i at "Mange barn ville likt å ha sex med en voksen dersom de prøvde det".

Tabell 8: Holdninger til seksuelle forhold mellom barn og voksne i forhold til alder og kjønn

			Uenig	Verken/eller	Enig	N =100%
En voksen og et barn burde ha lov til å ha sex sammen hvis begge ønsket det	17	Gutt	57,6	18	24,4	283
		Jente	60,3	21,7	18	401
	18	Gutt	66,2	16,9	16,9	1384
		Jente	66,7	17,5	15,8	1955
	19	Gutt	65,8	16,2	18	222
		Jente	69,1	16,9	14	308
Sex mellom et barn og en voksen vil sannsynligvis skade barn på alvorlige måter	17	Gutt	21,9	18,7	59,4	283
		Jente	15,9	23,4	60,7	402
	18	Gutt	16	20,9	63,1	1382
		Jente	15,3	18,9	65,8	1953
	19	Gutt	17,9	20,6	61,5	223
		Jente	12,8	18,4	68,8	304
Mange barn ville gjerne ha sex med en voksen når de først har prøvd det	17	Gutt	55,4	34,1	10,5	276
		Jente	72,6	21,9	5,5	398
	18	Gutt	55,8	34,2	10	1375
		Jente	76,5	19,4	4,1	1942
	19	Gutt	54,6	33,5	11,9	218
		Jente	73	22,7	4,3	300

Holdninger i forhold til seksuelt misbruk av andre unge

De som besvarte undersøkelsen ble bedt om, på en skala fra 1 til 5, å skalere hvorvidt de sa seg enige i tre påstander som uttrykte aksept for seksuelt misbruk av unge. Det ble funnet ut at gutter tildeler mer ansvar til "unge som lar andre misbruke dem seksuelt" enn det jenter gjør (se tabell 9). For alle de tre påstandene er det en statistisk signifikant forskjell mellom kjønnene ($p < .01$). Denne forskjellen kan komme av at jenter inntar en mer omsorgsfull posisjon i forhold til offeret, der de vurderer situasjonen ut i fra en relasjonsetisk synsvinkel (Gilligan, 1993). Guttene bryr seg mer om offeret når de blir eldre. Alt i alt var det veldig få av de som besvarte undersøkelsen (uavhengig av kjønn), som kunne tenke seg å delta i

seksuelle misbruk av andre unge. Denne tendensen er gjeldende både når det gjelder seksuelt misbruk av andre unge generelt og unge som er deler av en vennegjeng.

Tabell 9: Holdninger til seksuell utnyttelse i forhold til alder og kjønn

			Uenig	Verken/eller	Enig	N =100%
Hvis unge mennesker lar andre utnytte dem seksuelt er det deres eget ansvar	17	Gutt	33,6	32,8	33,6	274
		Jente	53,3	26,1	20,6	398
Hvis flere var med på det ville du delta i å utnytte andre ungdommer seksuelt	18	Gutt	38,1	31,5	30,4	1363
		Jente	55	25,2	19,8	1943
	19	Gutt	39,6	33,6	26,7	217
		Jente	49,8	26,4	23,8	303
Ungdom som tilhører en vennegruppe må tolerere å bli seksuelt utnyttet av de andre	17	Gutt	92,7	6,2	1,1	275
		Jente	97,2	0,8	2	397
	18	Gutt	93,9	3,6	2,5	1360
		Jente	98,1	1	0,9	1944
	19	Gutt	94,9	2,8	2,3	216
		Jente	97,3	1,7	1	301

Sannsynlighet for sex med et barn

Den hypotetiske sannsynligheten for å ha sex med et 10 til 12 år gammelt barn "dersom ingen fikk vite det og det ikke ble straffet" er veldig lav for begge kjønn og for hver aldersgruppe. Hvis vi ser på svar fra alle grupper under ett, er forskjellen mellom kjønnene statistisk signifikant ($p < .01$), der gutter er mer tilbøyelige til å akseptere sex med et barn. Denne forskjellen mellom kjønnene er ikke like klar for alle aldersgrupper. Informantene i denne studien rapporterer om mindre villighet til å ha sex med et barn sammenlignet med de som besvarte Mossiges studie fra 2001. I studien fra 2001 rapporterte 5,9 % av guttene at en slik handling kunne skjedd. For jentene er den prosentvise andel omtrent den samme i begge studiene. Endringen blant guttene kan være et resultat av en økt bevissthet rundt hvem det er akseptabelt og hvem det ikke er akseptabelt å involverer i seksuelle aktiviteter.

Tabell 10: Sannsynlighet for å ha sex med et barn mellom 10-12 år hvis ingen visste om det og du ikke ville bli straffet

		Usannsynlig	Verken/eller	Sannsynlig	Missing	N = 100%
17	Gutt	96,9	1	0,7	1,4	288
	Jente	98,5	0,5	0,5	0,5	402
18	Gutt	97,6	0,6	1	0,8	1397
	Jente	98,9	0,1	0,6	0,4	1966
19	Gutt	98,7	0,4	0,4	0,5	223
	Jente	98,1	0,3	1	0,6	309

Holdninger til å utføre seksuelle tjenester mot betaling

Informantene ble bedt om å rapportere om hva slags seksuelle tjenester de kunne se for seg å gjøre mot betaling i fremtiden, og om de ville akseptere at andre utførte tilsvarende tjenester. En langt større andel av gutter ($p < .01$) så for seg at de kunne delta i de forskjellige seksuelle aktivitetene mot betaling. Andelen av gutter i alle aldersgrupper som så for seg å delta i disse seksuelle aktivitetene i fremtiden, var mer enn fem ganger høyere enn for jentene i mer enn halvpartene av de seksuelle aktivitetene. Den aktiviteten hvor forskjellen var minst mellom kjønnene, var nakenfotografering eller nakenfilming.

En litt større andel av 19-årige gutter så for seg å delta i de seksuelle aktivitetene mot betaling, i forhold til gutter i de andre to aldersgruppene. Det var ingen statistisk signifikant forskjell mellom aldersgruppene blant jentene.

Av alle de forskjellige seksuelle aktivitetene var analsex den aktiviteten færrest gutter så for seg å gjøre mot betaling. En mulig forklaring er at analsex kan anses som en homoseksuell aktivitet. Majoriteten av gutter er villige til å akseptere at noen andre deltar i alle de forskjellige seksuelle aktivitetene mot betaling, mens litt under halvparten av jentene rapporterer om en slik aksepterende holdning.

Tabell 11: Holdninger til å utføre seksuelle handlinger for betaling i forhold til alder og kjønn

			Kan tenke seg å gjøre det I fremtiden			Kan akseptere at noen andre gjør det			Total N
			Ja	Nei	Missing	Ja	Nei	Missing	
			Vise frem kjønnsorgan for andre for betaling	17	Gutt	13,2	80,9	5,9	
		Jente	2,7	95,8	1,5	38,6	59,4	2	402
	18	Gutt	12,4	83,7	W3,9	55	40,4	4,6	1397
		Jente	1,4	96,1	2,5	34,8	62,5	2,7	1966
	19	Gutt	15,7	78,5	5,8	57,4	36,8	5,8	223
		Jente	1,9	92,6	5,5	35,6	59,5	4,9	309
Delta i nakenfotografering eller filming mot betaling	17	Gutt	12,5	81,9	5,6	64,9	29,2	5,9	288
		Jente	6,7	91,8	1,5	51,7	46,3	2	402
	18	Gutt	11,5	84,4	4,1	65	30,6	4,4	1397
		Jente	3,7	93,7	2,6	51,8	45,6	2,6	1966
	19	Gutt	13,9	79,8	6,3	64,1	29,6	6,3	223
		Jente	4,9	89,6	5,5	46,6	48,9	4,5	309
Vise frem onanering for betaling	17	Gutt	5,9	88,2	5,9	43,1	51,7	5,2	288
		Jente	1	97,3	1,7	32,1	65,7	2,2	402
	18	Gutt	5,6	90,4	4	46,1	49,5	4,4	1397
		Jente	0,6	96,7	2,7	31,2	66	2,8	1966
	19	Gutt	6,3	87,4	6,3	43,5	49,8	6,7	223
		Jente	1,9	92,6	5,5	31,1	64	4,9	309
Gjennomføre munnsex for betaling	17	Gutt	8,7	85,4	5,9	50	44,8	5,2	288
		Jente	2,5	95,8	1,7	31,8	65,7	2,5	402
	18	Gutt	9,2	86,8	4	51,5	44,3	4,2	1397
		Jente	1,3	96,1	2,6	32	65	3	1966
	19	Gutt	12,6	81,2	6,2	53,8	40,4	5,8	223
		Jente	1,6	92,9	5,5	34,3	60,8	4,9	309
Gjennomføre samleie for betaling	17	Gutt	11,5	81,9	6,6	52,1	42	5,9	288
		Jente	2,5	96	1,5	35,1	62,7	2,2	402
	18	Gutt	9,8	86,3	3,9	51,3	44,5	4,2	1397
		Jente	1,2	96,2	2,6	32	65	3	1966
	19	Gutt	12,1	81,6	6,3	53,8	39,9	6,3	223
		Jente	2,9	91,9	5,2	34	61,2	4,8	309
Gjennomføre analsex for betaling	17	Gutt	3,5	90,2	6,3	44,4	49,7	5,9	288
		Jente	1	97,5	1,5	28,4	69,4	2,2	402
	18	Gutt	4,2	91,8	4	44,2	51,7	4,1	1397
		Jente	0,3	96,8	2,9	28,3	68,7	3	1966
	19	Gutt	5,4	88,3	6,3	47,5	46,6	5,9	223
		Jente	0,3	94,2	5,5	30,4	64,4	5,2	309
Bli fotografert eller filmet mens du utfører seksuelle handlinger for betaling	17	Gutt	8,3	85,4	6,3	61,5	33,3	5,2	288
		Jente	3,5	95	1,5	40,3	57,5	2,2	402
	18	Gutt	8,5	87,7	3,8	58,4	37,5	4,1	1397
		Jente	1,2	96,1	2,7	39,9	57	3,1	1966
	19	Gutt	9	84,7	6,3	58,3	35,9	5,8	223
		Jente	1,3	92,9	5,8	37,9	56,3	5,8	309

Erfaringer med seksuelle overgrep

Erfaringer med å bli utsatt for seksuelle aktiviteter mot din vilje

Informantene rapporterte om hvorvidt de hadde blitt utsatt for eller involvert i noen av de følgende seksuelle aktivitetene mot deres vilje: blotting, blitt befølt, samleie, munnsex, analsex, eller å onanere foran noen.

Nær halvparten av jentene og en fjerdedel av guttene rapporterte om minst en opplevelse av seksuell krenkelse i form av blotting eller beføling (se tabell 12). Når det gjaldt opplevelser med seksuell vold i form av enten samleie, munnsex, analsex eller tvungen onanering, var forskjellen mellom kjønnene mindre.

Disse resultatene er noe overraskende. Den lille forskjellen mellom kjønnene i forhold til rapportering av hendelser med seksuell vold (bortsett fra 19-årsaldersgruppen, hvor forskjellen er større) skiller seg både fra andre norske studier (Mossige, 2001; Sætre, Holter, & Jebsen, 1985; Tambs, 1994) og fra internasjonale studier (Finkelhor, Hotaling, Lewis, & Smith, 1990). I disse studiene er forskjellen mellom kjønnene større. Omfanget av jenter som rapporterer om seksuell vold i denne studien, er tilsvarende til hva det rapporteres om i mange andre studier. Omfanget av gutter som rapporterer om slike opplevelser, er derimot høyere. Denne økningen kan ha to forklaringer. En forklaring kan være at et større antall gutter faktisk har opplevd seksuell vold. En annen forklaring kan være at sperrene blant gutter for å rapportere om slike opplevelser har blitt mindre som et resultat av økt fokus på seksuelle overgrep i samfunnet.

Tabell 12: Erfaringer med å bli utsatt for overgrep i forhold til alder og kjønn (% av alle respondenter)

	Noen har blottet seg for deg		Noen har befølt kroppen din på upassende måter		Du har måttet onanere mens andre så på		Du har hatt samleie		Du har hatt munn sex		Du har hatt anal sex		N=100 %
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Gutt 17	48	16,7	47	16,3	21	7,3	24	8,3	24	8,3	8	2,8	288
18	202	14,5	247	17,7	65	4,7	84	6,0	102	7,3	38	2,7	1397
19	27	12,1	48	21,5	9	4	22	9,9	19	8,5	4	1,8	223
Jente 17	100	24,9	126	31,3	8	2,0	36	9,0	29	7,2	11	2,7	402
18	429	21,8	661	33,6	52	2,6	190	9,7	138	7,0	70	3,6	1966
19	82	26,5	123	39,8	7	2,3	54	17,5	39	12,6	20	6,5	309

Alder på offer ved første seksuelle overgrep

For jenter er gjennomsnittsalderen ved første seksuelle krenkelse/overgrep fjorten år. For gutter ligger gjennomsnittsalderen på femten år (tabell 13). Tallene tilsvarer tidligere funn fra Norge (Mossige, 2001), noe som viser at tidlige tenår er en sårbar periode for å bli utsatt for forskjellige typer uønskede seksuelle handlinger. Dette gjelder i særlig grad for jenter.

Tabell 13. Offerets alder ved første seksuelle krenkelse eller overgrep (gjennomsnitt)

		Offerets alder	
		N	Gjennomsnitt
17	Gutt	17	15.1
	Jente	116	14.2
18	Gutt	110	15.3
	Jente	580	14.4
19	Gutt	28	15.9
	Jente	117	14.7

Aldersforskjell mellom overgriper og offer

For mer enn 40 % av de misbrukte jentene var overgriperen ved det første seksuelle overgrepet mer enn fem år eldre. For gutter var overgriperen som regel mindre enn fem år eldre (se tabell 14). Det mest vanlige offer-overgriper-forhold består av en jente på fjorten eller femten år som offer, og en gutt på omtrent tjue år som overgriper.

Tabell 14. Aldersforskjell mellom overgriper og offer ved første krenkelse eller overgrep

		Forskjellen er større enn fem år		Forskjellen er fem eller mindre enn fem år	
		N	%	N	%
17	Gutt	2	16,7	10	83,3
	Jente	51	52,6	46	47,4
18	Gutt	20	21,5	73	78,5
	Jente	214	43,3	280	56,7
19	Gutt	3	13,6	19	86,4
	Jente	42	42,9	56	57,1

Hyppighet av salg av seksuelle tjenester

Informantene ble i to forskjellige spørsmål i undersøkelsen spurt om de noen gang hadde byttet seksuelle tjenester mot noen form for betaling. Kun én prosent eller mindre svarte bekræftende på begge disse spørsmålene (se tabell 15). Av guttene svarte 2,8 % til 5,4 % (avhengig av alder) "ja" minst en gang. Bare en eller mindre enn en prosent av jentene svarte "ja" én gang. Forskjellen mellom kjønnene var statistisk signifikant ($p < .01$). Andelen av gutter som hadde vært involvert i salg av seksuelle tjenester, økte med alder. Dette gjaldt ikke for jentene.

Funnet om at gutter i større grad rapporterte om deltagelse i salg av seksuell tjenester, er i overensstemmelse med tidligere funn fra Norge (Pedersen & Hegna, 2000). Andelen av gutter som rapporterer om slike erfaringer, er høyere i denne studien enn hva som er blitt funnet i tidligere norske studier. Salg av sex er uansett et lite hyppig fenomen; kun en total på 17 personer svarte på begge spørsmålene at de hadde tilbudt seksuelle tjenester mot betaling. Omtrent 50 personer svarte bekreftende på kun ett spørsmål.

Tabell 15. Tilbud om seksuelle tjenester mot betaling i forhold til alder og kjønn (% , N)

		Svart "ja" på begge spørsmål	Svart "ja på ett av spørsmålene	Svart "Nei" på begge spørsmålene	Mangler	N = 100%
17	Gutt	0,7	2,8	88,9	7,6	288
	Jente	0,7	1	95,3	3	402
18	Gutt	0,6	3,4	90,3	5,7	1397
	Jente	0,1	0,9	96,2	2,8	1966
19	Gutt	1,3	5,4	86,6	6,7	223
	Jente	-	1	95,1	3,9	309

Typer av seksuelle aktiviteter som ble tilbudt mot betaling

Da informantene ble spurt om hva slags seksuelle aktiviteter de hadde tilbudt, var trenden den samme: Bare mellom en og to prosent av guttene og mindre enn en prosent av jentene rapporterte at de hadde tilbudt forskjellige typer seksuelle aktiviteter mot betaling (se tabell 16). Hos guttene lå den største andelen av de som hadde vært involvert i slike aktiviteter, blant 19-åringene. Dette gjelder for de fleste av de seksuelle aktivitetene. For jentene ble det rapportert om færre aktiviteter med stigende alder. Tabell 16 kan gi et relativt troverdig bilde av hvor vanlig eller uvanlig det er å tilby seksuelle tjenester mot betaling blant unge. De seksuelle aktivitetene vi spør om, er relativt konkrete. Dette dreier seg om et lavfrekvent fenomen som er minst uvanlig blant unge gutter og minst uvanlig ved økende alder.

Tabell 16: Typer av seksuelle tjenester mot betaling i forhold til alder og kjønn (% , N)

			Har gjort dette...			
			Ja	Nei	Mangler	N = 100%
Vist andre ditt kjønnsorgan mot betaling	17	Gutt	1,7	92,7	5,6	288
		Jente	1,2	97,3	1,5	402
	18	Gutt	2,1	94,1	3,8	1397
		Jente	0,1	98,3	1,6	1966
	19	Gutt	1,8	93,7	4,5	223
		Jente	0,3	96,8	2,9	309
Latt deg bli fotografert eller filmet naken mot betaling	17	Gutt	2,4	91,3	6,3	288
		Jente	1	97,3	1,7	402
	18	Gutt	1,2	94,7	4,1	1397
		Jente	0,4	97,8	1,8	1966
	19	Gutt	1,8	93,7	4,5	223
		Jente	0,6	96,2	3,2	309
Vist andre at du onanerer mot betaling	17	Gutt	1,4	93	5,6	288
		Jente	0,5	97,5	2	402
	18	Gutt	0,9	94,9	4,2	1397
		Jente	-	98,2	1,8	1966
	19	Gutt	1,8	93,3	4,9	223
		Jente	-	96,8	3,2	309
Hatt munn sex mot betaling	17	Gutt	1,7	92,7	5,6	288
		Jente	0,5	97,5	2	402
	18	Gutt	1,5	94,4	4,1	1397
		Jente	0,2	98,1	1,7	1966
	19	Gutt	3,1	91	5,9	223
		Jente	-	96,8	3,2	309
Hatt samleie mot betaling	17	Gutt	2,4	91,7	5,9	288
		Jente	0,7	97,6	1,7	402
	18	Gutt	1,4	94,6	4	1397
		Jente	0,1	98,2	1,7	1966
	19	Gutt	3,6	91	5,4	223
		Jente	-	97,1	2,9	309
Hatt anal sex mot betaling	17	Gutt	1,7	92,7	5,6	288
		Jente	0,5	97,8	1,7	402
	18	Gutt	0,7	95,3	4	1397
		Jente	0,2	98	1,8	1966
	19	Gutt	2,7	91,9	5,4	223
		Jente	-	97,1	2,9	309
Latt deg bli fotografert eller filmet mens du utfører seksuelle handlinger mot betaling	17	Gutt	1,4	92,4	6,2	288
		Jente	0,7	97,3	2	402
	18	Gutt	0,7	95,2	4,1	1397
		Jente	0,2	97,8	2	1966
	19	Gutt	1,3	93,3	5,4	223
		Jente	-	96,1	3,9	309

Pornografi

Hyppighet i bruk av pornografi

En høy prosentandel blant begge kjønn så på porno noen ganger hver måned eller sjeldnere (se tabell 17). Mens de fleste av de resterende guttene (mer enn 30 %) var hyppige brukere av pornografi, hadde de resterende jentene (omtrent 30 %) aldri sett porno. Bare et fåtall av jentene i hver aldersgruppe var hyppige brukere av pornografi. Forbruket av pornografi økte ikke med alder verken for gutter eller jenter.

Motivene for å bruke pornografi kan variere, avhengig av mengden som forbrukes. Blant de som så pornografi minst hyppig, kan det være en del "tilfeldig forbipasserende" som så porno ved en tilfeldighet, mer enn som et resultat av å aktivt oppsøke pornografisk materiell. Blant de som så porno flere ganger hver uke, finner vi sannsynligvis forbrukere som søker mer bevisst etter pornografisk materiell.

Tabell 17. Hyppighet av å se pornografi i forhold til alder og kjønn (% , N)

		Aldri	Noen ganger hver måned eller sjeldnere	Noen ganger eller mer hver uke	N = 100%
17	Gutt	4,8	63,6	31,6	269
	Jente	33,2	66,4	0,5	382
18	Gutt	4,5	62,1	33,4	1352
	Jente	28,7	71	0,3	1844
19	Gutt	3,3	66,8	29,9	214
	Jente	27	71,6	1,4	293

Pornografi – sex mellom voksne og barn

Veldig få jenter (én prosent eller færre, avhengig av alder) rapporterer om å ha sett pornografi som viser sex mellom voksne og barn (se tabell 18). Denne andelen av jenter utgjør totalt 12 personer. Omtrent fem prosent av guttene i alle aldersgrupper (totalt 110 personer) rapporterer å ha sett denne typen pornografi. Selv om bruken av slikt pornografisk materiale ikke er veldig utbredt, rapporterer fem ganger så mange gutter som jenter om å ha sett det. Voksne som har sex med barn, er ikke akseptert i den norske kulturen. De fem prosentene av guttene som rapporterer å ha sett denne typen pornografi, innrømmer å være forbrukere av et produkt som har liten anseelse i kulturell og i moralsk forstand, og som heller ikke ansees som et lovlig produkt. Noen av disse guttene kan være "tilskuere ved uhell" eller søkingen etter barneporno kan være drevet av nysgjerrighet. For å finne denne typen pornografi på internett der den er tilgjengelig, må forbrukeren gjøre et bevisst og målrettet søk.

Tabell 18. Forbruk av pornografi med sex mellom voksne og barn i forhold til alder og kjønn (% , N)

		Har sett denne form- en for pornografi	Har aldri sett pornografi	Ingen informasjon	N = 100%
17	Gutt	5,6	3,8	90,6	288
	Jente	1	35,3	63,7	402
18	Gutt	5,4	4,6	90	1397
	Jente	0,4	28,4	71,2	1966
19	Gutt	4,9	2,3	92,8	223
	Jente	0,3	28,5	71,2	309

Note. "Ingen informasjon" omfatter de som har sett pornografi, men ikke sex mellom voksne og barn, og de som ikke har avgitt noe svar.

Pornografi – meninger om venners bruk av pornografi

Forskjellen mellom kjønnene i forhold til forbruk av pornografi reflekteres i deres meninger om hvor ofte vennene deres ser på porno. Ved hver aldersgruppe antar guttene at deres venner ser pornografiske filmer langt oftere enn hva jentene tror (tabell 19). Guttenes svar indikerer at det å se pornografi er vanlig, mens jentene ikke tok det like for gitt at deres venner så på porno. Både jenter og gutter i alle aldersgrupper antok at deres venner ikke så på porno som viste sex mellom voksne og barn. Dette er i overensstemmelse med hva de fleste av dem rapporterer om når det gjelder deres eget forbruk av pornografisk materiell.

Tabell 19: Informantenes oppfatning av hvor ofte deres venner ser pornografi (gjennomsnitt)

	17		18		19	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Hvor ofte ser dine venner pornografiske filmer?	2,37	2,04	3,41	2,15	3,41	2,29
Hvor ofte ser dine venner pornografiske filmer som handler om sex mellom voksne og barn?	1,24	1,08	1,25	1,07	1,23	1,09

Note. Skalaen: 1 – aldri, 5 – svært ofte.

Seksuelle overgrep i Norge: Alder, risiko, og holdninger

Solveig Abrahamsen & Svein Mossige, NOVA

Alderssammensetning offer–overgriper

Studien fra 2001 (Mossige, 2001) avdekket at majoriteten av jentene som rapporterte å ha blitt utsatt for overgrep, var blitt misbrukt i alderen 15 til 19 år. Overgriperen var som oftest en person i alderen 15 og 19 år. I 47,7 % av tilfellene hvor jentene har rapportert om å ha blitt misbrukt da de var i alderen 15 til 19 år, var overgriperen i samme aldersgruppe.

Et noe annet mønster dukket opp i denne studien: Det store flertallet av jenter som rapporterte å ha blitt krenket eller overgrepet seksuelt, opplevde dette første gang da de var mellom 10 og 14 år gamle. De fleste av jentene som hadde blitt misbrukt i denne alderen, ble misbrukt av noen som var mellom 15 og 19 år gamle (se tabell 20).

Tabell 20: Jenter utsatt for seksuelle krenkelser eller overgrep fordelt på alder hos den utsatte og hos overgriper

		Overgriperens alder					Total
		Mindre enn 10 år	10-14 år	15-19 år	20-24 år	25 år eller eldre	
Jenter som opplevde hendelsen første gang da de var yngre enn 10 år	Antall jenter	5	10	13	1	46	75
	Andel av misbrukte jenter yngre enn 10 år	6,7%	13,3%	17,3%	1,3%	61,3%	100%
	Andel misbrukte jenter i denne aldersgruppen	83,3%	25%	4,1%	0,6%	18,7%	9,8%
Jenter som ble utsatt for overgrep i alderen 10-14 år	Antall jenter	1	30	278	137	182	628
	Andel av misbrukte jenter 10 -14 år	0,2%	4,8%	44,3%	21,8%	29%	100%
	Andel misbrukte jenter i denne aldersgruppen	16,7%	75%	88,5%	85,6%	74%	82%
Jenter som ble utsatt for overgrep i alderen 15-18 år	Antall jenter	0	0	23	22	18	63
	Andel av misbrukte jenter 15-18 år			36,5%	34,9%	28,6%	100%
	Andel misbrukte jenter i denne aldersgruppen			7,3%	13,8%	7,3%	8,2%
Total	Antall jenter	6	40	314	160	246	766
	Andel av misbrukte jenter	0,8%	5,2%	41%	20,9%	32,1%	100%

De horisontale linjene i tabellen viser hvordan fordelingen av jenter innen den samme aldersgruppen er fordelt over de forskjellige aldersgruppene av overgriper.

De vertikale linjene viser fordelingen av de tre aldersgruppene av jenter innenfor hver gruppe av overgripere. Som vi kan se i tabell 20, var de fleste av jentene som rapporterte om opplevelser med seksuelle overgrep, i alderen 10 til 14 år. 44,3 % av overgrep mot jenter i alderen 10-14 år ble utført av en overgriper i alderen 15 til 19 år. 21,8 % av jentene som var blitt misbrukt i alderen 10 til 14 år møtte en overgriper som var mellom 20 og 24 år, og i 29 % av tilfellene var overgriperen 25 år eller eldre. Den vanligste alderssammensetningen mellom offer og overgriper er altså at offeret er i alderen 10 til 14 år, og overgriperen er i alderen 15 til 19 år. Relativt få, 75 individer, eller 9,8 % av de misbrukte jentene, rapporterte at overgrepene fant sted da de var mindre enn 10 år. I 46 av disse 75 tilfellene hvor jentene ble misbrukt før de var 10 år gamle, var overgriperen 25 år gammel eller eldre.

Risiko for å misbruke andre

Både i 2001-studien og i denne studien har majoriteten av seksuelle overgripere blitt rapportert til å være mellom 15 og 19 år gamle. I denne studien har 9,5 % av norske gutter innen aldersgruppen 15 til 19 år innrømmet at de hadde overtalt, presset, eller tvunget noen til å delta i seksuelle aktiviteter. 1,9 % av norske jenter i denne alderen rapporterte omtrent det samme. Ofrene var for det meste litt yngre jenter (mellom 10 og 14 år). Siden antallet av 15 til 19 år gamle overgripere er så stort, ville det vært interessant å vite hva som karakteriserer disse personene. Hva skiller dem fra andre i samme alder som ikke har begått overgrep?

Ofre for overgrep har ofte økt risiko for å misbruke andre (Bagley, Wood, & Young, 1994; Cantwell, 1988; Worling, 1995; Zgourides, Monto, & Harris, 1994), ofte referert til som en "offer-overgriper-syklus" (Glasser et al., 2001; Lambie, Seymour, Lee, & Adams, 2002; Lane, 1997). Dette forholdet ble også studert i denne undersøkelsen, og mønsteret var ganske klart: Personlig erfaring med seksuelle overgrep øker risikoen for at man selv vil misbruke andre. Tabell 21 viser sannsynligheten for at en person vil misbruke andre, avhengig av hvor vidt han eller hun har blitt misbrukt selv - kontrollert for kjønn.

Tabell 21: Risikoen (odds) for å misbruke andre

	Odds ratio
Har ikke blitt misbrukt	1
Har erfart 1-3 former for seksuelle overgrep	3.9
Har erfart 4-6 former for seksuelle overgrep	9

Overgrep kan i denne sammenhengen dreie seg om et hvert tilfelle av de former for seksuelle krenkelser eller overgrep som vi har registrert. Som vi kan se i tabell 21, er det en mye større sannsynlighet for at noen som selv har slike erfaringer vil misbruke andre. Sannsynligheten for å misbruke andre er ni ganger

høyere for noen som har opplevd fire til seks forskjellige former for seksuelle overgrep, sammenlignet med noen som ikke er blitt misbrukt. Denne samme tendensen er også tydelig når man sammenligner andelen av overgripere blant de som er blitt misbrukt, med andelen av overgripere blant de som ikke er blitt misbrukt (se tabell 22).

Tabell 22: Andel av informanter som ikke har/ har misbrukt andre avhengig av erfaringer med å bli misbrukt selv

	Har ikke misbrukt andre % (N)	Har misbrukt andre % (N)
Har ikke blitt misbrukt	97 (2830)	3 (88)
Har opplevd 1-3 forskjellige former for misbruk	93,1 (1729)	6,9 (129)
Har opplevd 4-6 forskjellige former for misbruk	81,7 (138)	18,3 (31)

Det kommer klart frem i tabell 22 at en høyere prosentandel av de som er blitt misbrukt, har misbrukt andre, sammenlignet med de som ikke er blitt misbrukt. Tre prosent av de som besvarte undersøkelsen som ikke er blitt misbrukt selv, har misbrukt andre, sammenlignet med 6,9 % av de som har opplevd ett til tre forskjellige former av seksuelle overgrep. Av de som hadde opplevd 4 til 6 forskjellige former for seksuelle overgrep, rapporterer 18,3 % at de har misbrukt andre. Risikoen for å utøve overgrep øker tydeligvis med antall av egne opplevelser med misbruk. Det bør likevel understrekes at gruppen som har svart at de har opplevd 4 til 6 forskjellige former for seksuelle overgrep, består av langt færre personer sammenlignet med gruppen som ikke har blitt misbrukt. Et større antall personer som ikke selv er blitt misbrukt, rapporterer altså om å ha misbrukt andre. Dette på tross av at andelen av overgripere er betraktelig mindre i denne gruppen.

Summert kan vi si at majoriteten av overgripere er mellom 15 og 19 år gamle og de vil mest sannsynlig misbruke personer i alderen 10 til 14 år. Konsistent med disse funnene, rapporterte 19,1 % av guttene (18 eller 19 år gamle) i en studie gjennomført av Hegna, Mossige, og Wichstrøm (2004) at de kunne se for seg å ha sex med en person på 13 eller 14 år. På tilsvarende vis som at det er en større sannsynlighet for at de som er blitt misbrukt selv vil misbruke andre, ser det ut til å oppstå en ond sirkel der ungdom i alderen 15 til 19 år misbraker personer som er litt yngre. Ofrene for disse overgrepene vil igjen være mer tilbøyelige til å begå overgrep mot andre når de blir litt eldre. Disse ofrene kan igjen bli nye sannsynlige overgripere, noe som fører til en destruktiv overgrepsspiral.

Holdninger i forhold til seksuelle overgrep

Hva kommer det av at en større andel av personer som er blitt misbrukt selv misbruker andre, sammenlignet med de som ikke er blitt misbrukt? En del av forklaringen kan ligge i at opplevelser med overgrep endrer folks holdninger til seksuelle forhold og seksuelle overgrep. På samme tid, kan det være at holdninger blant overgripere (både de som er blitt misbrukt selv og de som ikke er blitt det) skiller seg fra holdningene blant de som ikke har begått overgrep. For å undersøke dette sammenlignet vi holdninger i forhold til seksuelle overgrep og kommersiell seksuell eksponering blant grupper som hadde rapportert forskjellige erfaringer med seksuelle overgrep.

Aksept for sex med et barn

Det var flere målinger av holdninger i spørreundersøkelsen. Ett av spørsmålene inneholdt forskjellige påstander om seksuelle forhold mellom barn og voksne. For hver påstand ble informantene bedt om (på en skala fra 1 til 5) å gradere hvorvidt de var enige i påstanden. Tabell 23 viser fordelingen av gjennomsnittlig skåre for tre av påstandene for seks forskjellige grupper som ble definert på basis deres holdninger til sex mellom voksne og barn.

Tabell 23: Fordeling av gjennomsnittsskåre i forhold til påstander som indikerer positive holdninger til sex mellom barn og voksne fordelt på de som har / ikke har misbrukt andre (%)

	Har ikke misbrukt andre			Har misbrukt andre		
	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger
1	81,1%	79,5%	75,6%	64,7%	56,7%	58,1%
2	15,5%	16,8%	18,5%	22,4%	32,3%	25,8%
3	3,4%	3,7%	5,9%	12,9%	11%	16,1%

Note. 1 = gjnsnt. skåre fra 1 til 2.99; 2 = gjnsnt. skåre 3; 3 = gjnsnt. skåre fra 3.01 til 5.
Skala fra 1-5. Høy skåre indikerer positive holdninger.

Tabell 23 viser en svak tendens til at de som er blitt misbrukt, i større grad mener at en voksen og et barn bør ha lov til å ha sex med hverandre dersom begge ønsker det, at sex mellom et barn og en voksen ikke nødvendigvis vil skade barnet i utstrakt grad, og at mange barn ville likt å ha sex med en voksen dersom de prøvde det.

Den samme tendensen viser seg i gruppen av de som har misbrukt andre. De som har misbrukt andre og er blitt misbrukt på 4 til 6 forskjellige måter, sier seg mer enig i positive holdninger til sex mellom barn og

voksne enn de som har misbrukt andre, men som selv ikke er ofre for overgrep. Dette er tilfellet både for de som ikke er blitt misbrukt og for de som er blitt misbrukt.

Sannsynlighet for å ha sex med et barn

Informantene ble også bedt om, på en skala fra 1 til 5, å rapportere om sannsynligheten for at de ville hatt sex med et barn på mellom 10 og 12 år dersom ingen fikk vite det og det ikke ville bli gitt noen straff.

Fordelingen av resultatene på dette spørsmålet vises i tabell 24.

Tabell 24: Sannsynlighet for å ha sex med et barn i alderen 10-12 år sett i forhold til erfaringer med å misbruke andre seksuelt (%)

	Har ikke misbrukt andre			Har misbrukt andre		
	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger
1	99,1%	99,0%	96,4%	98,9%	94,6%	90,3%
2	0,2%	0,3%	2,2%	1,1%	2,3%	0%
3	0,7%	0,7%	1,5%	0%	3,1%	9,7%

Note. 1 = skåre fra 1 til 2; 2 = skåre på 3; 3 = skåre fra 4 til 5.

Skala fra 1-5 hvor høye skårer indikerer høy sannsynlighet for sex med barn.

De som ikke har misbrukt andre, men som er blitt misbrukt selv, skåret høyere enn de som verken hadde misbrukt andre eller blitt misbrukt selv. Gruppen som ikke hadde misbrukt andre, men som hadde blitt misbrukt 1 til 3 ganger, skåret ganske likt med gruppen som ikke var blitt misbrukt. Forskjellen kommer til syne når man sammenligner de som hadde blitt misbrukt 4 til 6 ganger med de som ikke er blitt misbrukt, eller med de som er blitt misbrukt 1 til 3 ganger. Dobbelt så mange som hadde blitt misbrukt 4 til 6 forskjellige ganger, hadde en skåre som lå i nærheten 4 og 5, sammenlignet med de andre to gruppene.

Det samme mønsteret viser seg for gruppen som har misbrukt andre. De som er blitt misbrukt selv, skåret høyere enn de som ikke er blitt misbrukt. Av de som hadde misbrukt andre, men ikke var blitt misbrukt selv, hadde 98,9 % en skåre i nærheten av 1 og 2. Av de som var blitt misbrukt 4 til 6 ganger, hadde 90,3 % en skåre i nærheten av 1 og 2. Ingen av dem som hadde misbrukt andre, men som ikke var blitt misbrukt selv, hadde en skåre i nærheten av 4 og 5, sammenlignet med 9,7 % av dem som hadde misbrukt andre og var blitt misbrukt 4 til 6 ganger.

Holdninger til voldtekt

Tabell 25: Holdninger tilvoldtektsmyter (%)

	Har ikke misbrukt andre			Har misbrukt andre		
	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger
1	68,8%	63,5%	50,4%	39,1%	33,3%	38,7%
2	28,8%	32,8%	39,1%	54%	54,8%	45,2%
3	2,4%	3,7%	10,5%	6,9%	11,9%	16,1%

Note. 1 = gjnsnt. skåre fra 1 til 2,99; 2 = gjnsnt. skåre fra 3 til 5; 3 = gjennomsnitt skåre fra 5,01 til 7. Skala fra 1-7. Høy skåre indikerer enighet med voldtektsmyter.

De som besvarte undersøkelsen, ble bedt om, på en skala fra 1 til 7, å oppgi i hvilken grad de sa seg enig i flere myter om voldtekt. Dette var myter som for eksempel: "Dersom en jente deltar i kyssing og beføling, er det hennes egen feil hvis partneren hennes tvinger henne til å ha sex", og "Mange gutter har et ubevisst ønske om å voldta jenter". Som vi kan se i tabell 25, sier de som ikke har misbrukt andre og heller ikke er blitt misbrukt selv, seg mindre enig i mytene, sammenlignet med dem som ikke har misbrukt andre, men er blitt misbrukt selv. Den samme tendensen viser seg for de som har misbrukt andre. Av de som har misbrukt andre og er blitt misbrukt 4 til 6 ganger, har 16,1 % en gjennomsnittlig skåre innen det høyeste sjiktet, sammenlignet med 6,9 % av de som har misbrukt andre, men ikke er blitt misbrukt selv. Tilsvarende 2,4 % for de som ikke har misbrukt andre og som heller ikke er blitt misbrukt.

Å tilby seksuelle tjenester mot betaling

Tabell 26: Holdninger når det gjelder å tilby seksuelle tjenester mot betaling (%)

	Har ikke misbrukt andre			Har misbrukt andre		
	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger
1	96,1%	96,3%	88,5%	78,8%	76,8%	52%
2	2,2%	2,1%	3,1%	12,9%	11,6%	20%
3	1,8%	1,6%	8,5%	8,2%	11,6%	28%

Note. 1 = skåre fra 0 til 2; 2 = skåre fra 3 til 5; 3 = skåre fra 6 til 7. Høy skåre indikerer høy villighet til å tilby seksuelle tjenester

Tabell 26 viser fordelingen av skårer på spørsmålet som omhandler hvorvidt informantene kunne forstille seg å delta i syv forskjellige typer seksuelle aktiviteter mot betaling i fremtiden. En høy skår impliserer at den som har besvart, kan se for seg å selge forskjellige typer seksuelle tjenester i fremtiden.

Igjen er de med høyest skår de som har misbrukt andre og er blitt misbrukt 4 til 6 ganger. Av disse skårer 28 % innen det høyeste sjiktet, mens 1,8 % av de som ikke har misbrukt andre og ikke er blitt misbrukt selv, havner i samme kategori. Av de som har misbrukt andre og er blitt misbrukt 4 til 6 ganger, skårer 52 % i det laveste sjiktet, og i samme tilfellet skårer 96,1 % av de som ikke har misbrukt andre og ikke er blitt misbrukt selv, i det laveste sjiktet. De som har misbrukt andre og er blitt misbrukt selv, rapporterer større villighet til å delta i forskjellige former for seksuelle aktiviteter mot betaling i fremtiden.

Holdninger i forhold til seksuelle overgrep av ungdom

Tabell 27: Holdninger i forhold til seksuelle overgrep av ungdom (%)

	Har ikke misbrukt andre			Har misbrukt andre		
	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger	Ikke misbrukt	Misbrukt 1-3 ganger	Misbrukt 4-6 ganger
1	97,5%	97,4%	91,9%	87,4%	82,9%	75,9%
2	2,1%	2,2%	5,9%	11,5%	14,6%	10,3%
3	0,4%	0,5%	2,2%	1,1%	2,4%	13,8%

Note. 1 = gjsnt. Skåre fra 1 til 2.99; 2 = gjsnt. Skåre på 3; 3 = gjsnt. Skåre fra 3.01 til 5. Skala fra 1 til 5 (høy skåre indikerer positive holdninger til overgrep mot andre ungdommer).

Informantene ble bedt om, på en skala fra 1 til 5, å si i hvilken grad de sa seg enige i tre påstander om seksuelle overgrep mot ungdom. Spørsmålene handlet om hvorvidt ungdom selv er ansvarlige for at de blir seksuelt misbrukt, om ungdom må tolerere å bli seksuelt misbrukt av sine venner, og hvorvidt de som har besvart kunne se for seg å delta i seksuelle overgrep av en annen ungdom dersom mange flere deltok. Det samme mønsteret som ble funnet i andre holdningsanalyser, kom til syne (se tabell 27). De som hadde den høyeste skåre, finnes blant dem som hadde misbrukt andre og som var blitt misbrukt på 4 til 6 forskjellige måter. I denne gruppen hadde 75,9 % en gjennomsnittlig skåre innen det laveste sjiktet, sammenlignet med 97,5 % av de som ikke har misbrukt andre og ikke er blitt misbrukt selv.

Konklusjon

For å konkludere, holdningene blant informantene ser ut til systematisk å avhenge av deres egne opplevelser med seksuelle overgrep. Ofre for overgrep er mer støttende til holdninger relatert til forskjellige former for seksuell utnyttelse sammenlignet med de som ikke er blitt misbrukt. Det samme mønstret kommer til syne hos de som har misbrukt andre, sammenlignet med de som ikke har misbrukt andre. De som er minst støttende til de forskjellige holdningene er de som ikke har misbrukt andre og som selv heller ikke er blitt misbrukt. På motsatt side står de som både har misbrukt andre og som selv er blitt misbrukt.

Men det må understrekes at forskjellen mellom gruppene kun er statistisk signifikant på 0.5-nivå. Noen av gruppene består også av ganske få personer. Dette gjelder særlig for den gruppen som både har misbrukt andre og som er blitt misbrukt på 4 til 6 forskjellige måter. Så selv om en høyere andel av denne gruppen skårer innen de høyeste svarkategoriene i de fleste holdningsanalyser, er antallet personer innen de forskjellige svarkategoriene ganske lave for denne gruppen. Man bør derfor være forsiktig med å dra endelige konklusjoner i forhold til forskjeller mellom gruppen på bakgrunn av de eksisterende data. På grunn av dette er noen av de samme analysene basert på data fra fem av landene. En slik sammenslåing gir et større antall personer i hver gruppe, noe som gir mer statistisk tyngde i analysene. Resultatene fra disse analysene er gjengitt i den internasjonale rapporten: NOVA-rapport 18/07 (Mossige, Ainsaar, Svedin,2007).